

AVRUPA BİRLİĞİ NORMLARINDA MAĞDUR HAKLARININ KORUNMASI

Protection of Victim Rights to European Union Norms

Bayram ERZURUMLUOĞLU*

Özet

Türkiye’de sanık haklarının korunması konusunda önemli bir takım hukuki düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen, suç mağdurlarının haklarının korunması konusunda aynı derecede ciddi düzenlemeler yapılmamıştır. Bundan dolayı hukuk sistemindeki dengeler mağdurlar aleyhine bir görüntü sergilemektedir. Yazıda, Batı ülkelerinde suç mağdurlarının haklarının da korunması konusunda yapılan hukuki düzenlemeler ve oluşturulan kurumsal yapılanmalardan yararlanmak sureti ile ülkemizde de mağdurların haklarının korunmasına yönelik yapılabilecek hukuksal ve örgütsel çalışmalar değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suç Mağdurlarının Korunması, Mağdur Hakları, Mağdur Destek Kurumu, Suç Mağdurlarına Yardım ve Destek Hizmetleri.

Abstract

There are some legal protections against violations of the rights of suspects in Turkey; however, there are not much legal protections in protecting the rights of victims. In this context, the article evaluates current status of victim rights and victim support in Turkey in comparison with some Western countries, and suggests that Turkey should bring in new legal arrangements and organisational structures such as setting up a victim support organisation in protecting victims and their rights in line with the EU legislations, practices and commendations.

Key Words: Victim Support, Victim Assistance, Victim Rights, Victim Protection, Victims Services.

*Yrd. Doç. Dr. Adıyaman Üniversitesi, erzurumlu_bayram@hotmail.com
PBD, 11(4) 2009, ss.67-88

Giriş

Her insan potansiyel bir mağdurdur ve hayatının çeşitli dönemlerinde bir veya birden fazla suça maruz kalabilir. Bu gibi durumlarda kişiler, suçun cinsi, şiddeti, kişisel ve sosyal konumları, daha önceden yaşadıkları tecrübeler, işlenen suçun failini önceden tanıyıp tanımadıkları ve de kendi psikolojik yapılarına bağlı olarak yaşadıkları mağduriyetlere farklı şekilde tepkiler vermektedirler. Bu çerçevede bazı mağdurlar yaşadıkları kötü tecrübenin psikolojik ve sosyal etkilerinden kısa bir süre içerisinde kurtulup normal hayatlarına dönebilmelerine rağmen; yaşadıkları olaylardan ciddi olarak etkilenen bazı mağdurlar ise; uykusuzluk, baş ağrısı, karanlık korkusu, yalnızlık korkusu, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu (PTSD-post traumatic stress disorder) gibi sıkıntıları uzun süre yaşayabilmektedirler (Neiderbach, 1986, Hamilton, 1989; Davis, Lurigio and Skogan, 1997; Victim Support, 2008a). Suç mağdurları arasında özellikle cinsel suçlar, terör ve şiddet suçları, aile içi şiddet suçları mağdurları ile suç maktullerinin geride kalan aile üyelerinden bazıları travma sonrası stres bozuklukları nedeni ile uzun süre rehberlik ve danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyabilmektedirler (Kinchin, 2005).

Suç kurbanlarının mağduriyetlerinden etkilenme derecelerine genel olarak bakıldığında, özellikle çocuklar ve de kadınların yaşadıkları olayın negatif etkilerini daha şiddetli olarak hissettikleri ve de daha uzun süre taşıdıkları söylenebilir. Bu noktada, suçlardan negatif olarak etkilenenlerin sadece suça doğrudan maruz kalanlar değil; bunların yakınlarının, arkadaşlarının, çocuklarının ve de şahit olanların da olabildiğini ve onların da çeşitli şekillerde desteğe ihtiyaç duyabildiklerini hatırlatmakta fayda vardır. Bir suçun doğrudan hedefinde yer almamakla birlikte, mağdurun yakını, komşusu, arkadaşı veya şahidi olarak etkilenen kişiler de birçok Batılı ülke uygulamasında ikinci derecede (dolaylı) mağdur olarak kabul görmektedirler (Pearlman & Saakvitne 1995; Resick, 1993; Viano, 1990; Office for Victims of Crime, 1998). Ancak, suçtan ikincil olarak etkilenenlerin çoğu zaman birinci derecedeki bir suç mağduru kadar etkilenmeyeceğini de kabul etmek gerekmektedir. Örneğin, meskenden hırsızlık olaylarında çoğu zaman mağdurlar faili görmemiş ve de fiziki bir saldırı yaşamamış olmalarına rağmen mesken mahremiyetleri ihlal edildiğinden dolayı psikolojileri ve sosyal hayatları, sanki fiziki bir saldırıya uğramış gibi etkilenebilirken, yakınlar veya komşular için bu durum ibret alınması gereken sıradan bir olay olarak da algılanabilmektedir (Budd, 1999; Maguire, 1980; Mawby and Walklate, 1997).

Yukarıda da ifade edildiği şekilde suç mağdurlarının yaşadıkları durumlara gösterdikleri reaksiyonların dereceleri ve süreleri genel olarak aşağıdaki şartlara bağlı olarak gelişmektedir:

- İşlenen suçun cinsi;
- Mağdurun suç failini tanıyıp tanımadığı;
- Yaşanan olaylardan sonra, mağdurun, ailesinden, arkadaşlarından, yakın çevresinden veya polisten aldığı destek veya tepkinin miktarı;
- Geçmişte yaşadığı diğer acı tecrübeler (Victim Support, 2008b)

Bazı suç mağdurlarının olayın şokunu atlatmakta güçlük çekmelerinin genel bir sebebi de; suçların bir kaza gibi istemeden gerçekteşen olaylar sınıfından olmayıp, birileri tarafından bilerek ve isteyerek gerçekteşirilmiş olmasına dayanmaktadır. Genel olarak kazalar ile suçlar arasındaki fark kasıttır. Kazalar, her ne kadar failerince tedbirsizlik ve dikkatsizlik sonucu ortaya çıkmış olsalar da, faileri tarafından bilerek ve isteyerek gerçekteşirilmeyizler, ancak, suçlar genelde faileri tarafından tamamen bilerek ve istenerek işlenen eylemler cinsindedir. Bu durum mağdurların kendilerini işlenen suçlar ve bunların faileri karşısında güçsüz ve çaresiz hissetmelerine ve de uzun süreli etkilenmelerine neden olabilmektedir (Victim Support, 2008b). Mağdurlara bu tür duyguları yaşatan suçlara örnek olarak; sürekli şiddet görme, küçük yaşta taciz veya zorla tecavüz, ensest, zorbalık (bullying) gibi suçlar gösterilebilir (Wilson, 1989; Resick, 1993; American Psychological Association, 1993; Copeland and Wolfe, 1991).

Suç mağdurlarının yaşayabildikleri soysal, fiziki ve psikolojik sıkıntılar göz önüne alındığında ne kadar büyük desteğe ihtiyaç duyabilecekleri ortadadır. Ancak, ülkemize bütün suç mağdurlarına soysal, psikolojik, tıbbi, hukuki veya ekonomik destek veren kuruluşlar bağlamında bakıldığında maalesef organize bir yapının bulunmadığı ve de pek fazla bir destek sunulamadığı görülebilmektedir. Suç failerinin hakları anayasamızda ve kanunlarımızda açıkça korunmasına ve de zanlılara adli yargı sistemi içerisinde ihtiyaçları durumunda ‘ücretsiz avukat’ desteğine varıncaya kadar destek veriliyor olmasına rağmen; bütün suç mağdurlarının ücretsiz ve de güvenli şartlarda yararlanabildiği bir kurum henüz bulunmamaktadır. Bu nedenle ülkemizde de birçok Batılı ülkede olduğu gibi suç mağdurlarının haklarının korunmasına yönelik acil destek ve çözümler sunulması, ihtiyaç duyulan soysal, psikolojik, sağlık, güvenlik, hukuki ve

ekonomik konularda bilgi ve de destek alabilmeleri konusunda bir şeyler yapılması gerektiği ortadadır.

Türkiye’de de suç mağdurlarının haklarının korunması ve ihtiyaç duydukları alanlarda kendilerine mahrem ve de ücretsiz olarak destek verilebilmesi konusunda ne gibi faaliyetler yürütülebileceği hususlarında yapılacak çalışmalar için Batı ülkelerinde elde edilmiş deneyimlerden faydalanmakta büyük yarar bulunmaktadır. Çünkü ülkemizle karşılaştırıldığında Batı ülkelerindeki mağdur destek kurumları ve hukuki yapı çok daha eski, örgütlü ve ileri düzeydedir. Aşağıda, Batıdaki suç mağdurlarına yönelik hak ve destek (Victim Support) gruplarının tarihi gelişimi ve mevcut durumları hakkında verilecek bilgiler ve değerlendirmeler neticesinde anlaşılacağı üzere, ülkemizdeki dağınık ve cılız mağdur destek yapılanmalarına karşın, Batı ülkelerinde ‘Victim Support’ veya ‘Victim Assistance’ (Mağdur Deste/Yardım) adları altında 35-40 yıldan beri örgütlü faaliyetler yürütmekte olan ve etki alanları uluslararası seviyelere ulaşan örgütlenmeler bulunmaktadır. Bu sebeple Batı ülkelerindeki yapılanmalar, mevcut halleri ile, ülkemizde de, mesela, ‘Suç Mağdurlarına ve Şahitlerine Destek Kurumu/Birliği’ veya ‘‘Mağdur Destek Kurumu/Birliği’’ adı altında yapılacak örgütlenmelere ve çalışmalara çok güzel örnekler teşkil edebilecek durumdadırlar.

1. Mağdur Hakları Hareketlerinin Tarihi Gelişimi

Modern mağdur hakları hareketleri Batıda 1970’li yıllarda başlamıştır. O yıllarda başlayan hareketler eylemlerine suç mağdurlarının ve şahitlerinin poliste, adliyede ve mahkemede gördükleri duyarsız muamelelerin mağdurlar üzerindeki zararlı etkilerine dikkat çekerek başlamışlardır. Özellikle feminist hareket cinsel suçlar ve aile içi şiddet konusunda kadınların genelde mağdur olmasına rağmen poliste, savcılıklarda, sağlık kurumlarında veya mahkemelerde suçların asıl faileriymişler gibi muameleler gösterilmesine karşı eylemler başlatarak suç mağdurlarına çifte acı yaşatılması konusuna dikkat çekip bu konularda resmi makamlarca bir takım tedbirler alınmasını istemişlerdir. Feminist hareket dışındaki diğer sivil toplum örgütlerinin de bu tür eylemlere destek vermesi üzerine Batı ülkelerindeki polis ve adalet kurumlarının suç kurbanlarına bakış açıları yavaş yavaş değişmek zorunda kalmıştır (Danis, 2006a).

Bu tür hareketlerin hız kazandığı dönemlerde Kilpatrick ve Saunders (1987) tarafından ABD’de yapılan bir suç mağdurları araştırmasında, bu ülkede işlenen bazı suçların gerçek sayısı ile ‘polise rapor edilen’ sayıları

arasında çok ciddi farklar olduğunu tespit ederek polisin ve diğer adli kurumların suç mağdurlarına karşı tutumlarının suçların rapor edilme oranlarını olumsuz yönde etkileyebildiğine dikkat çekmiştir. Araştırmada çıkan sonuçlara göre, suç mağdurlarının evden hırsızlık suçlarında, suçu %82.4 oranında polise rapor ettikleri görülürken; cinsel saldırı suçlarında rapor etme oranının %7.1'e kadar düşmekte oluğu görülmüştür. Araştırmada ayrıca, bu ve benzeri pek çok kötü olay sonucunda mağdurların PTST gibi (travma sonrası stres bozukluğu) çok ciddi psikolojik sarsıntılar yaşamalarına rağmen yaşadıkları mağduriyetleri polise rapor etmemelerinin en önemli sebeplerinden birisinin bu kurumlarda karşılaştıkları veya karşılaşacaklarını düşündükleri duyarsızlıklardan kaynaklandığı belirtilmiştir (Kilpatrick, Saunders et al.,1987).

Bu araştırmanın etkileri ile polis örgütlerinde ve adli kurumlarda suç ve suçlularla daha etkin bir şekilde mücadele edebilmek ve kendilerine gelen şikâyetleri daha sağlıklı bir şekilde sonuçlandırabilmek için suç mağdurlarına ve onların problemlerine karşı daha duyarlı olunması gerektiği eğilimi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Neticede, bu tarihlerden itibaren ABD ve İngiltere başta olmak üzere birçok gelişmiş ülkede suç mağdurlarına yardım programları geliştirilmeye başlanmıştır. Suç mağdurlarına karşı duyarlı olarak yapılan ilk çalışmalar genelde, sadece mağdurların yaşadıkları travma ile daha iyi baş edebilmeleri ve de işlenen suçu polis ve yargı kurumlarına daha sağlıklı olarak rapor edebilmeleri amacını gütmüştür. Bu sebeple ilk girişimler, mağdurların, ceza adalet sistemine daha fazla yardımcı olabilmeleri için adli sistem içerisinde görev alan bütün personelin suç mağdurlarına karşı nasıl daha duyarlı ve sağlıklı yaklaşmaları gerektiğine dair eğitim programları şeklinde kendini göstermiştir. Ancak, mağdur hakları hareketleri, polis ve adli yargı sistemindeki eğitim programlarının mağdurların problemlerini çözmekte hiçbir zaman yeterli olamayacağından bahisle, mağdurlar lehine daha fazla hak ve destek sağlanması yönünde mücadelelerine devam etmişlerdir (Danis, 2006a).

Mağdur hakları hareketlerinin verdikleri başarılı mücadeleler neticesinde; 1980'li yıllardan itibaren Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere suç mağdurlarının haklarını korumaya ve onlara yardıma yönelik kanunların çıkartılmasına ve yeni hizmet örgütlerinin de kurulmasına başlanmıştır. Mesela Amerikan Kongresi 1984 yılında çıkardığı suç mağdurları kanunu (Victims of Crime Act) ile merkezi yönetimin suç mağdurlarına yapılacak yardımlar konusunda eyaletlere liderlik yapması, bu amaçla kurulacak organizasyonlara maddi ve eğitim desteği sağlanması

ve de bazı suç mağdurlarına tazminat ödenmesi konusunda düzenlemeler yapmıştır. Amerikan Kongresi ayrıca, 1988 yılında suç mağdurlarına yapılacak yardımların organize edilebilmesi için Suç Mağdurları Bürosunun (Office for Victims of Crime) kurulması konusunda bir kanun çıkarmıştır. 1994 yılında Kadınlara Karşı Şiddet Kanunu (Violence Against Women Act) ile fiziki veya cinsel şiddete uğrayan kadınların korunması için evler açılması ve de kadınların şiddete maruz kalmalarının önlenmesi için alınacak diğer tedbirler yürürlüğe sokularak Amerika'daki eyaletlerin tamamında hayata geçirilmiştir (Danis, 2006b).

ABD dışındaki mağdur hakları hareketine genel olarak bakıldığında, özellikle feminist hareketten destek alan bu hareketin diğer dünya ülkelerinde de benzeri şekilde yayıldığını ve etkili olduğunu söylemek mümkündür. Neticede, ana desteğini feminizm gibi dünya çapında etkili bir ideolojiden alan mağdur hakları hareketine hiçbir medeni ülke kayıtsız kalamamıştır (Gruber, 2007; Sullivan and Tift, 2006).

2. Türkiye’de Suç Mağdurlarının Haklarının Korunması İle İlgili Durum

Türkiye’de suç mağdurlarının korunmasına yönelik bir takım hukuki düzenlemeler ve yapılar mevcut olmakla birlikte bunlar sanıklara sağlanan haklar ve korumalar ile karşılaştırıldığında maalesef anayasamızdaki “eşitlik” ilkesine uymayacak seviyede bulunmaktadır. Anayasamıza bakıldığında da ‘sanık’ haklarına’ dair düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen ‘mağdur haklarına’ dair bir düzenlemenin bulunmaması ülkemiz hukukundaki mağdurlar aleyhine dengesizliği ortaya koymaktadır (Bkz: Gözler, 2008; Öden, 2003).

Diğer kanunlarımızdaki mağdur haklarına dair düzenlemeler ve uygulamalar incelendiğinde ülkedeki *de-facto* ceza adaleti sürecinin birçok suç mağdurunu daha da mağdurlaştırmakta, nerede ise mağdura da suçlu kadar ceza çektirmekte olduğu iddia edilebilir. Ayrıca, mevcut kanunlarımızda mağdurlara verilen haklar konusunda mağdurları bilgilendirebilecek bağımsız ve ücretsiz olarak organize edilmiş bir yapı bulunmadığından, birçok mağdur, sınırlı da olsa var olan bazı kanuni haklarını bile kullanmaktan mahrum kalabilmektedir. Mesela, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 5233 sayılı Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılansın Hakkındaki Kanun, 4230 Ailenin Korunmasına Dair Kanun, 2230 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ve de 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 234. maddesi mağdur ile

şikâyetçinin hakları ile ilgili bir takım düzenlemeler yapmıştır. Fakat bu tür korumalar geniş kapsamlı olmadığından bu kanunların kapsamı dışında kalan mağduriyetler neticesinde ölen, yaralanan, iş kaybına uğrayan ve psikolojik zarar görün suç mağdurlarına destek sağlanması ve mağduriyetlerinin giderilmesi konusunda ülkemizde her hangi bir düzenleme yapılmamıştır. Ülkemizdeki durum ABD, Avrupa Birliği ve Avustralya gibi mağdur destek mevzuatı ve kurumları bulunan birçok ülkedeki suç mağdurlarının durumu ile karşılaştırıldığında bu ülkelerde mağdurlara ‘Mağdur Tazminat Kurulları’ ve ‘‘Mağdur Tazminat Fonları’’ (Victim Compensation Boards/Funds) vasıtası ile ambulans, cenaze, tıbbi ve psikolojik tedavi giderlerinin karşılanması, ilaç, iş kaybı gibi maddi zararların telafisi yönünde desteklerde bulunulmakta olduğu görülmektedir (Young, 1993; Office for Victims of Crime 1998; Victim Support, 2002; Office for Criminal Justice Reform, 2006; Victims Services, 2008a).

Ülkemizde suç mağdurlarına Batı ülkelerindeki gibi benzer mahiyette haklar sağlanamamasının en önemli sebeplerinden birisinin Türkiye’deki mağdurların haklarının korunması yönünde çalışmalar yürütebilecek bir mağdur destek yapılanmasının olmaması olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, ülkemizde böyle bir yapının kurulmasının Avrupa Birliğine üyelik sürecinden dolayı uzun yıllar boyunca geciktirilemeyeceğini belirtmekte de fayda vardır. Çünkü Avrupa Birliği mevzuatı ve prensip kararları gereği üye olan ve olmak isteyen her ülkede mağdur hakları ile ilgili bir takım minimum standartların yakalanması şartı koşulmaktadır. Mesela, Avrupa Konseyinin 15 Mart 2001 tarihinde aldığı çerçeve kararı¹ ve de Avrupa Konseyi Bakanlar komitesinin 14 Haziran 2006 tarihli 967’nci birleşiminde aldığı ‘‘Rec(2006)8’’ sayılı kararları² gereği üye ülkelerde suç mağdurlarına destek verilmesi için özel birimlerin kurulması; bağımsız mağdur destek kurumları oluşturularak bu kurumlar vasıtası ile suç mağdurlarına sosyal, psikolojik ve ekonomik destek sağlanması ve de poliste, sağlık kurumlarında, adli sistemde ve diğer sosyal yardım kurumlarında suç mağdurları ile doğrudan muhatap olan tüm personelin uygun ve yeterli eğitimden geçirilmesi gerektiği şart koşulmaktadır.

Türkiye’de her ne kadar Batı ülkelerindeki gibi her türlü suçtan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen bütün suç mağdurlarına hizmet vermek üzere kurulmuş bir mağdur destek yapılanması veya mağdur hakla-

¹ Council Framework Decision of 15 March 2001 on the Standing of Victims in Criminal Proceedings -2001/220/JHA.

² Council of Europe, Recommendation Rec (2006)8 of the Committee of Ministers to member states on assistance to crime victims at the 967th meeting of the Ministers’ Deputies.

rını korumaya yönelik özel bir mevzuat henüz bulunmasa da batılı ülkelerdeki mağdur destek kurumlarınca sunulan bir takım hizmetleri sınırlı olarak yürüten yapılar da bulunmaktadır. Mesela, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun bazı suçlardan mağdur olan çocuklara yönelik hizmetleri, hem devlet eliyle hem de sivil toplum desteği ile kurulan kadın sığınma evleri ve baroların kurmuş oldukları bir kısım bürolar, Türkiye’de faaliyet gösteren ve bazı suç mağdurlarına sınırlı destek sunan yapılanmalara örnek olarak gösterilebilir. Ancak bu tür çalışmalar yapan kuruluşların genellikle çocuklara, kadınlara, yaşlı ve malullere yönelik sınırlı hizmetler verdikleri ve çalışma alanlarına girmeyen birçok suç mağduriyetleri ile pek ilgilenemediklerini veya hedef grupları için yürüttükleri mevcut hizmetlerini bile sunarken çoğu zaman yetersiz veya desteksiz kaldıklarını belirtmekte fayda vardır (ASAGEM, 2008a; ASAGEM, 2008b). Oysa Batı standartlarında “suç mağdurlarına yardım kavramına bakıldığında bu grupların sadece kadın, çocuk, yaşlı ve özür-lülerden ibaret olmadığı da görülmektedir. Mesela, gündelik hayatında kendi yolunda giderken bir kapkaççı, tinerci, holigan veya her hangi bir saldırganın saldırısı ile karşılaşmış, fiziki zarar görerek işine bir süre gidemeyen bir mağdurun yaş veya cinsiyetine bakılmaksızın destek verilmektedir. Bu bağlamda, birçok ülkede; fiziki saldırılar sonucu yaralanma veya ölümler, dikkatsiz bir şoför tarafından çarpma sonucu yaralanma veya ölümler, cinsel saldırılar, soygun, adam kaçırmaya, kundakçılık vb. gibi suçların mağdurlarına veya yakınlarına yardım fonları vasıtası ile yardımda bulunmaktadır. Mağdurlara veya yakınlarına belirli miktarları aşmamak kaydı ile yapılan tıbbi yardım, psikolojik danışmanlık yardımı, iş ve gelir kaybı desteği, cenaze masraflarının karşılanması gibi maddi yardımlar onların bir an önce işlerine ve normal hayatlarına dönmeleri için önemli bir destek olarak görülmektedir. Ancak, yapılan yardımların eğer suç faillerinden geriye alınma veya trafik sigortası gibi sigorta kurumlarından tazmini mümkün bulunmakta ise bu yardımlar faillerden veya sigortalarından tahsil edilerek devletin üzerine düşen yükler hafifletilmektedir. Ayrıca, suçlar neticesinde ortaya çıkan zararların ekonomik durumu müsait olan faillerce ödemesi ilave bir caydırıcılık da sağlamaktadır (Victim Support Europe, 2008; European Forum for Victim Services, 2008; Victims Services, 2008a; 2008b; Victim Support, 2006a; Office for Victims of Crime 1998; Danis, 2006a; 2006b).

Suç mağdurlarına genel olarak bakıldığında, her mağdurun bir ailesi bir hayat düzeni, kendisi dâhil bakmakla yükümlü olduğu birileri bulunmaktadır. Bu sebeple ilk bakışta bireysel mağduriyet gibi görülebilecek

suçlardan bile çoğu zaman mağdurun ailesi ve yakınlarını çeşitli derecelerde etkilenmektedir. Bu sebeple, ceza kanununa göre suç sayılan fiillerden zarar gözen herkese zor dönemlerinde ihtiyaç duyacakları desteklerin sağlanması o kişilere önemli bir destek olma yanında, aslında zor durumda bırakılan ailelerine de değerli bir destek sayılayacağı düşünülebilir. Bu açıdan, suç mağdurlarının normal hayatlarına bir an önce dönebilmeleri için desteklenmelerinin kendileri, aileleri, toplum düzeni ve de ülke ekonomisi açısından çok önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilebilir.

3. Batı Ülkelerindeki Mağdur Destek Hizmetlerinin Durumu

ABD, Avrupa Birliği ve Avustralya gibi ülkelerdeki mağdur destek kurumları, ülkemizdeki gibi sınırlı sayıdaki bir takım suçlar ve sosyal gruplar için yardım sağlamak yerine bütün suç mağdurlarına, ailelerine ve yakın arkadaşlarına veya gerektiğinde durumdan etkilenen komşulara bile ihtiyaç duyabilecekleri her türlü bilgi, pratik yardım veya ekonomik destek sunmak üzere kurulmuş kuruluşlardır. Bu kuruluşlar ceza adalet sisteminden bağımsız, ancak o kurumlara birlikte çalışarak hizmet üreten kuruluşlardır (Danis, 2006a; Victims Services, 2008a; European Forum for Victim Services, 2008).

Bu alanda yapılan hizmetlere İngiltere örneğinde bakıldığında, İngiltere’de 1974 yılından beri hizmet veren mağdur destek (Victim Support) örgütünün 2007 yılında 1.7 milyon kişiye yardım ettiği ve de yardım alanların yarısının 11-16 yaş grubundaki çocuk veya gençler olduğu görülmektedir (Victim Support, 2008c).

Ayrıca, İngiltere’deki gençlerin hangi alanda yardım gördüğüne bakıldığında:

- %26’sının tehdit
- %23’ sürekli taciz ve sataşma (bullying)
- %13 fiziki saldırıya uğrama
- %20 bir eşyalarının çalınması
- %14 birilerince eşyalarına bilerek zarar verilmesi olduğu görülmektedir.

Gençlerin maruz kaldığı suçlar genel olarak değerlendirildiğinde, onların hem mala hem de şahsa karşı işlenen suçlara maruz kalma oranları-

nın yetişkinlere göre oldukça yüksek olduğu da görülmektedir (MORI, 2005; Budd, 2005). vd.,

Ülkemizde çocuklara yönelik aile içi şiddet, okulda şiddet, taciz, satış ve benzerleri gibi konularda yapılan çalışmalara bakıldığında ailede veya okulda fiziksel ve psikolojik şiddet gören çocukların sayılarının azımsanmayacak kadar çok olduğu görülmektedir (Özönder, vd., 2005; Deveci, vd., 2008; Kepenekçi ve Çınkır, 2003). Bu miktarların azımsanmayacak miktarlarda olması ülkemizde mağdur destek kurumlarının vereceği hizmete ihtiyaç duyan çocuklarımızın ve gençlerimizin ne kadar çok olduğu konusunda bir değerlendirme yapmak mümkündür. Bu sebeple, ülkemizdeki suç mağdurlarının haklarının korunması, ihtiyaç duydukları desteklerin sağlanması ve de çeşitli yollarla birçok mağduriyetin daha oluşmadan önlenmesinin, bir takım mağduriyetler yaşandıktan sonra telefisine çalışmaktan çok daha iyi olduğu düşünüldüğünde, potansiyel suç mağdurlarının mağduriyetlerini minimize edebilecek çalışmaları yürütmek üzere kurulacak bir 'Suç Mağdurlarına Destek Kurumu'nun ülkemizde suçlarla mücadele ve suçlardan doğan zararların telafisi açısından ne kadar değerli hizmetler vereceğini değerlendirmek mümkündür.

Bu kurum vasıtası ile televizyon kanallarında, yazılı basında ve radyolarda tanıtım ve bilinçlendirme kampanyaları yapılması yanında ilk ve orta dereceli okullardaki rehberlik derslerinde öğrencilere yapılacak bilgilendirme ile gençlerimizin yaşadıkları birçok mağduriyetlerden kurtarılmasının sağlanması yanında, yaşayabilecekleri birçok mağduriyetlerin yaşamaması için de tedbirler alınmış olabilecektir. Özellikle de öğrencilere taciz, cinsel, taciz, şiddet, zorbalık (bullying) ve diğer suçlardan korunma konusunda neler yapılabileceği, bu suçların işlenmesinin nasıl önlenilebileceği ve nerelerden destek alınabileceği konularında eğitim verilerek; öğretmenler ve ailelerle birlikte çözümler üretilebilecektir. Ayrıca bütün adliyelerde, emniyet müdürlüklerinde ve halkımızca kolay ulaşılabilir noktalarda tüm suç mağdurlarına yardım hizmetleri sunulabilecektir.

Çalışmanın bu noktasından itibaren Batı ülkelerinde ve de özellikle ABD ve İngiltere'de 'suç mağdurlarına ve şahitlerine destek' alanlarında yapılan çalışmalar ve bu çalışmalardan yararlanarak ülkemiz şartlarına uygun yapılabilecek faaliyetler konusu işlenecektir.

4. Batı Ülkelerindeki Mağdur Destek Gruplarının Organizasyonel Yapısı

Mağdur destek grupları bir kâr amacı gütmeyen, suçlardan zarar gören veya doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen herkese sosyal yardımda bulunmak üzere kurulmuş gönüllü veya devlet destekli kuruluşlardır. Bu kuruluşların personeli ve gönüllüleri polisten, jandarmadan ya da devlet kurumlarından bağımsız olarak faaliyet gösterirler ve de çok ciddi bir suç ya da hayati tehlike gibi çok özel durumlar olmadığı müddetçe mağdurların izni olmadan hiçbir devlet kuruluşuna suçlar veya mağdurlar hakkında bilgi aktarmazlar. Bu kurumlarda profesyonel elemanlar yanında eğitim, öğretim ve sosyal durumu uygun olan ve bu tür faaliyetler için vakit ayırabilecek herkes gönüllü olarak çalışabilmektedir. Mağdur destek faaliyetleri için vakitlerini ayırabilecek gönüllüler öğrencilerden olabilecekleri gibi, öğretmen, hukukçu, serbest meslek sahibi, sosyal hizmet görevlisi veya ev hanımı bile olabilirler. Ancak, hizmete başlamadan önce herkes bir hazırlık eğitiminden geçirilir. Bu eğitim içerisinde dinleme becerisi, çocuklar ve gençlerle birlikte çalışma becerisi, kanunlar, suçlar, adli sistem, mağdur hizmet ve hakları ve de işbirliği yapılabilecek diğer kurumlar hakkında bilgiler yer alır (Victim Support, 2008d; Office for Victims of Crime, 1998).

5. Mağdur Destek Gruplarının Hedef Kitlesi

Mağdur destek grupları; suçlar polise rapor edilmiş olsun veya olmasın, suçtan mağdur, şahit ya da mağdur yakını veya arkadaşı olarak etkilenen herkese hizmet vermek üzere kurulmuş kuruluşlardır. Bu gruplar açısından mağdur tanımı şöyledir: Mağdur; bir başka kişi tarafından işlenen ve suç unsuru içeren bir eylemden doğrudan veya dolaylı olarak zarar gören kişidir. Bu zarar, fiziksel, duygusal ve psikolojik zararı, yakın akrabalarından birinin kaybını ve de mala verilen zararı içerir (Victims Service, 2008b). Bu durumda mağdur tanımı suçtan birinci derecede doğrudan zarar gören kişiler yanında, doğrudan bir zarar görmemekle birlikte bir başkasına yapılan saldırıdan şahit veya mağdur yakını olarak etkilenen veya zarar gören kişileri de kapsamaktadır.

Mağdur destek kurumlarından genel mahiyette yardım alabilmek için işlenen suçu mutlaka polise rapor etmiş olmak gibi bir zorunluluk getirilmemiştir. Bir suç polise rapor edilmemiş olsa bile mağdur destek örgütleri arzu edenlere psikolojik destek, pratik çözümler veya aydınlatıcı bilgi alanlarında yardımda bulunmaktadır. Ayrıca mağdur destek kurumları-

na suç mağdurları tarafından aktarılan bilgiler mağdurlar istemediği müddetçe polise de bildirilmemektedir. Ancak, mağdur suçu rapor etmek istiyor olmasına rağmen, korku veya tehdit gibi bir takım çekinceler nedeni ile bunu yapamamışsa; bu gibi durumlarda gerektiğinde isim mahremiyeti korunarak, olayın polise nasıl rapor edilebileceği konusunda kendilerine yardımda bulunulmaktadır (Andrews, 1992; Victim Support, 2008d; Office for Victims of Crime, 1998).

Bu noktada, suçtan mağdur olduğunu iddia edenlerin devletten belirli miktarlarda tıbbi, maddi ve psikolojik destek ücreti alabilmeleri için işlendiğini iddia ettikleri suçu mutlaka güvenlik kuvvetlerine rapor etme zorunluluğu olduğunu belirtmekte fayda vardır. Yani, mağdur destek kurumları, bir olayın gerçek olup olmadığını araştırmaksızın ve de ön yargısız olarak herkese genel mahiyette bilgi, sosyal ve psikolojik destek sunmaktadırlar. Ancak, bir suçtan zarar gördüğü iddiası ile ilave maddi yardım almak talebinde bulunanların olayın mahiyeti hakkında güvenlik kuvvetlerine bilgi vermeleri ve durumun güvenlik kuvvetlerince incelenip, araştırılması da gerekmektedir. Aksi takdirde, bu türden birçok mesnetsiz iddialar ile suiistimallerin yapılabilmesi de mümkün görülebilir. Bu duruma ilave olarak, mağdur destek kurumlarından yardım alabilmek için mağdurun mağduriyetini tazmin edecek özel veya genel bir sigorta güvencelerinin de bulunmaması gerekmektedir. Mağdurların, belirli bir sosyal güvenceleri bulunmakta ise, kendilerine mağdur destek kurumları genel hizmetler dışında ayrıca bir maddi yardımda bulunmamaktadırlar. Özet olarak, mağdur destek yardımları özellikle; bir suçtan gördükleri zararı başka bir sosyal güvencesi olmadığından dolayı karşılayamayan ekonomik seviyesi düşük kişileri hedeflemektedir. Bu kurumların verdiği yardımlar ve hizmetlerin belirli bir takım sınırları bulunmaktadır. Bu sebeple, bu kurumlar genel hayat sigortası, kaza sigortası, ev ve eşya sigortası gibi algılanmamalıdır. Onların asıl hedefleri, normal hayat şartlarında bile zaten geçim mücadelesi içerisinde olan orta ve alt ekonomik sınıf gruplarında yer alan insanlara zor günlerinde destek olarak hayata tutundurmaktır. Amerika'da ve Avrupa'nın birçok ülkesindeki uygulamalar bu yöndedir.

6. Mağdur Destek Gruplarının İnsan ve Ekonomik Kaynakları

Mağdur destek gruplarının insan kaynaklarını sosyal hizmet görevi yapabilecek farklı mesleklerden oluşan birçok personel ve gönüllüler oluşturur. Sosyal yardım faaliyetlerini yürütmek için gerekli maddi kaynaklar

leri için polis kurumunun bu tür gruplara aktif destek vermesinin ve işbirliği içerisinde çalışmasının ne kadar önemli olduğu görülebilir.

8. Mağdur Destek Kurumlarının Destek Sunum Noktaları

ABD'deki mağdur destek servisleri bazı yerlerde emniyet müdürlükleri binalarında, bazı ülkelerde ise adliyelerde veya ulaşılması kolay daha farklı noktalarda hizmet vermektedirler. İngiltere'deki mağdur destek servisleri ülkedeki bütün adliye binalarında kendilerine ayrılmış bir büroda 'Witness Services' yani 'Şahit Hizmetleri' adı altında hizmet sunmaktadırlar. Bu servisler suçtan etkilenen mağdurlara, ailelerine ve arkadaşlarına mahkeme öncesinde, mahkeme sırasında ve sonrasında gerektiğinde mahrem ve ücretsiz destek vermektedir. Yani bu servis gönüllüleri, şahit veya mağdura, eğer arzu ederlerse, mahkeme öncesinde bilgi ve destek vermek yanında, onlarla birlikte mahkemede duruşmalara da girerek yardımcı olabilmektedirler.

Mahkemelerdeki duruşmalara mağdur veya şahit olarak ilk defa girecek olanların tecrübesizliklerinden dolayı çekingenleştiği, korktuğu, heyecanlandığı, şaşkınlılaşabildiği görülebilmektedir. Bu sebeple, Şahit Hizmetleri görevlileri mahkemede şahitlerden ne beklendiği ve hangi şartlarda nasıl davranmaları gerektiği konusunda pratik bilgilendirmede bulunmaktadır. Bu alanda kendilerine mahkemelerin genel yapısı, yerleşim durumu, çalışma usulleri, mahkeme görevlilerinden hâkimin, savcının, kâtibin, yerleri ve rolleri, avukatların, şahit, sanık ve tanıkların yerleri ve pozisyonları vb. hakkında bilgiler sunulmakta ve kendilerini rahatlatıcı psikolojik ve sosyal destek sağlanmaktadır.

Özellikle, aşırı şiddet ve tecavüz davalarında mağdur veya şahit olarak mahkemede topluluk içerisinde konuşmanın zor veya tiksiniç gelebileceği konularda Şahit Hizmetleri gönüllüleri mahkeme sırasında ifade verme, sanıklarla yüzleşme gibi sıkıntıya düşülebilecek durumlarda mahkeme öncesinde, mahkeme sırasında ve sonrasında destek sunmaktadırlar. Ayrıca, kişisel ve toplumsal açıdan ciddi görülen davalarda mağdurlar Şahit Hizmetleri kurumundan yardım istememiş olsalar bile bu kurum ilgililerle mahkeme öncesinde mektup veya telefon yoluyla temasa geçip arzu ettikleri takdirde kendilerine yardımcı olmaya hazır olduklarını belirtmektedirler. Bu noktada, bir mağdurun ne tür bir suçtan mağdur olduğu ve adres bilgilerinin ne olduğunun polis desteği olmadan Şahit Hizmetleri servisinde bilmesinin mümkün olmadığını da belirtmekte fayda vardır. Bu sebeple, suç mağdurlarına böylesine önemli bir hizmetin veri-

lebilmesi için polis ve mağdur destek kurumlarının işbirliği içerisinde çalışmasının ne kadar önemli ve gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şahit hizmetleri hakkında, en son olarak, Şahit Hizmetleri bürosunun verdiği destekten suç mağdurları, aileleri, yakın arkadaşları ve şahitlerin yararlanmasının yanında; sanık lehine şahitlik yapmak isteyen kişilerin de yararlandırılmakta olduğunu belirtmekte fayda vardır. Çünkü adaletin tecellisi ve gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için hangi taraf için olursa olsun şahitlerin desteklenmesinin çok önemli olduğu düşünülmektedir (Victim Support, 2008f).

Sonuç

Yukarıda aktarılan bilgiler ışığında genel bir değerlendirme yapılacak olursa ülkemizde de suç mağdurlarının yaşadıkları kötü olayların olumsuz etkilerinden daha kısa sürede kurtulmaları, kendilerine ve ailelerine suçlar vasıtası ile gelen sıkıntıları daha rahat atlatabilmeleri ve de aynı mağduriyetleri bir daha yaşamamaları hususunda yardımcı olunabilmesi için bir 'Mağdur Destek Kurumu' oluşturulmasına ihtiyaç olduğu aşikârdır. Suç mağdurları ve şahitlerine verilecek yeni hizmetler genelde bütün mağdurların; özelde ise sosyal ve ekonomik durumları zayıf olan vatandaşlarımızın haklarının korunması ve sıkıntılarının bir an önce çözülerek hayata tutunmalarının sağlanmasına çok büyük katkılarda bulunacaktır. Böylece, hayatlarının zor bir döneminde sosyal devletin şefkat elinin kendilerine uzandığını gören vatandaşlar, normal hayatlarına bir an önce dönebilecek, topluma faydalı birer fert ve aile üyesi olarak yaşamlarını sürdürebileceklerdir.

Bu alanda yapılacak çalışmalarda Avrupa Konseyinin 15 Mart 2001 tarihinde aldığı çerçeve kararı³ ve de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 14 Haziran 2006 tarihli 967'nci birleşiminde aldığı "Rec(2006)8" sayılı kararları⁴ gerekli yol haritalarını sunmaktadır. Bu kararlar üye ülkelerde suç mağdurlarına destek verilmesi için özel servislerin kurulması yanında bağımsız mağdur destek (Victim Support) kurumlarının da kurulması; ceza kanunlarına göre suç sayılan bütün suçlarda, suç mağdurlarına, ceza davaları öncesinde, ceza davaları sırasında ve dava sonrasında

³ Council Framework Decision of 15 March 2001 on the Standing of Victims in Criminal Proceedings -2001/220/JHA.

⁴ Council of Europe, Recommendation Rec (2006) 8 of the Committee of Ministers to member states on assistance to crime victims at the 967th meeting of the Ministers' Deputies.

gerekli olan sosyal, ekonomik ve psikolojik yardımlarda bulunulmasını öngörmektedir.

Kararlarda, ayrıca, güvenlik kuvvetlerinde, sağlık kurumlarında, adli sistemde ve diğer sosyal yardım kurumlarında suç mağdurları ile doğrudan muhatap olan tüm personelin uygun ve yeterli eğitimden geçirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kararlara genel olarak bakıldığında aşağıdaki talepleri içermektedir:

- Suç mağdurlarının ve şahitlerinin adli yargıya serbestçe yardımcı olabilmeleri için onları tehdit ve şiddetten koruyacak ve fiziki korunmalarını sağlayacak kanuni düzenlemeler yapılması;
- Mağdurların şahsi bilgilerinin, telefon numaralarının ve ev adreslerinin sanığa verilmemesi gibi gizlilik önlemlerinin alınması;
- Mağdur hakları, tazminatlar, psikolojik ve sosyal destek imkânları, pratik yardım ve diğer haklar hususunda bütün suç mağdurlarına ücretsiz destek ve danışmanlık hizmeti verebilecek; hukukçu, tabip, sosyolog, psikolog ve gönüllülerden oluşan ve de ülke geneline hizmet verebilecek bir mağdur destek servisinin kurulması;
- Maddi durumu müsait olmayan mağdurlar için avukatlık desteği verilmesi;
- Suç mağdurlarına duyarlı hizmetlerin verilebilmesi için Polis ve Jandarma görevlilerine gerekli eğitimlerin verilmesi;
- Suç mağdurları ile yüz yüze ilişki kurabilecek diğer sosyal hizmet ve sağlık kurumları görevlilerinin, mağdurlara duyarlı hizmetler verilebilmeleri için gerekli eğitimlerden geçirilmeleri;
- Kolluk görevlilerinin mağdurları ‘mağdur hakları’ ve yardım alabilecekleri mağdur destek kuruluşları hakkında bilgilendirmelerinin sağlanması;
- Cumhuriyet savcılıklarının kendilerine gelen suç duyurularında kamu davası açma veya takipsizlik kararı vermeden önce, mağdurun zararının tazmin edilmesi konusunu da dikkate alması;
- Devlet kurumları tarafından suç mağdurlarına, mağduriyet koşullarına uygun olarak ücretsiz tıbbi hizmet, danışmanlık, refah, sağlık ve hukuksal destekler sağlanması;

- Suç failinden ve/veya devlet kurumları aracılığı ile mağdurların; maddi, tıbbi ve fiziki bazı zararların tazmini hakkının tanınması;
- Mağdurların, polis araştırması, sanığın uğradığı kovuşturma ve mahkeme sũreci hakkında Polis'ten veya Savcılıklardan bilgi isteme hakkının sağlanması;
- Mağdurlara Őikayetleri konusunda, Cumhuriyet Savcılıklarınca verilen kovuşturma ya da takipsizlik kararlarının yetkili bir otorite tarafından yeniden gözden geçirilmesini talep etme hakkının sağlanması;
- Sanıkla veya avukatı ile gereksiz ilişkilerden korunma hakkının sağlanması;
- Davalara bizzat katılma ve mağduriyetin yarattığı etki ve sıkıntıları mahkemede anlatma ve delil sunma hakkının sağlanması;
- Suçlu hüküm giydiğinde mağdur zararının karşılanması konusunun da kararda dikkate alınması;
- Bir suçlu gözaltından salıverilmeden önce veya bir suçlunun gözaltından kaçması durumunda mağdura bilgilendirilme hakkının verilmesi.
- Kovuşturma ve davanın sonucundan mağdurun haberdar edilmesi;
- Suçlu cezasını çekip tahliye olunca onun mağdur ettiği kişilere de haber verilmesi (Victim Support 2002; European Forum for Victim Services 2008);

Yukarıdaki hakların Avrupa Birliği düzeyinde; 'özgürlük', 'güvenlik' ve 'adalet' alanlarında daha da genişletilmesi ve geliştirilmesi için 'Victim Support Europe' adıyla faaliyet gösteren ve Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, İsviçre, Macaristan, Malta, Portekiz, Sırbistan ve Slovakya gibi ülkelerin üye olduğu bir sivil toplum kuruluşu çok ciddi faaliyetler göstermektedir (Victim Support Europe, 2008).

Suç mağdurlarına yönelik Avrupa standartlarında sağlanacak hak ve hizmetlerin ülkemizde de yürürlüğe konulması günümüze kadar mağdur haklarının yeterince korunamaması dolayısı ile sanıklar lehine ortaya çıkan dengesizliği izale edecektir. Mağdur haklarına yönelik yapılacak iyileştirmeler, ayrıca, halk arasında, adaletin sadece maddi gücü olanlar için gerçekleşebildiği yönündeki bazı duygu ve düşünceleri de ortadan kaldıracaktır (Mağden, 2004).

Mağdur haklarını koruma çerçevesinde yapılması gerekli olan çalışmalara polisimizin de şimdiden hazırlıklı olması gerekmektedir. Bu çerçevede, acilen, polis eğitim kurumları ve hizmet içi eğitim kursları vasıtasıyla suç mağdurlarına yaklaşım tarzları, mağdur hakları ve mağdurlara destek sağlayan mevcut kurumlarla daha fazla işbirliği konularında eğitim programlarının uygulamaya başlatılması ve de il ve ilçe emniyet müdürlükleri vasıtasıyla hali hazırda mağdurlara destek faaliyetleri yürüten kamu ve sivil toplum kurumları ile işbirliklerinin geliştirilmesinin yol ve yöntemlerinin belirlenmesine başlanması gerekir. İngiltere'deki mağdur destek (Victim Support) hizmetlerinden yararlanan kişilerin %91'inin polis tarafından bu kurumlara yönlendirildiği dikkate alındığında ülkemizde de polisimizin desteği ve işbirliği olmadan hiç bir mağdur destek hizmetinin başarı sağlayamayacağı değerlendirilebilir. Bu sebeple, Jandarma da dahil olmak üzere tüm kolluk kuvvetlerinin bu alanlarda eğitime başlanması yanında; sağlık kurumlarında, adli sistemde ve diğer sosyal yardım kurumlarında suç mağdurları ile doğrudan muhatap olan tüm personelin uygun ve yeterli eğitimlerden geçirilmeye başlanması gereklidir.

En son olarak, ülkemizde mağdur haklarının ABD, Avrupa Birliği ve Avustralya gibi gelişmiş ülke standartlarına getirilebilmesi konusunda yapılabilecek iyileştirmeleri incelemek ve her kurumun bu açıdan üzerine düşebilecek görevleri değerlendirmek üzere; kolluk kuvvetleri, üniversiteler, bazı devlet kurumları ve sivil toplum örgütlerinden oluşan bir değerlendirme komisyonunun kurulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu alanda yapılacak çalışmalarda yirmiden fazla Avrupa ülkesinin üye olduğu ve Victim Support Europe adı ile özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde yapısal düzenlemeleri ve mevzuat çalışmalarını yönlendirmeye çalışan kurumun çalışmalarının esas alınması, ülkemizdeki adaletin tecellisinin sadece sanıklar açısından değil, mağdurlar açısından da sağlanmasına yönelik çok önemli bir katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

Adalet Bakanlığı, (2008), *Adalet İstatistikleri 2006*, Ankara: Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü.

American Psychological Association, (1993), *Violence and Youth: Psychology's response*, Vol 1: Summary Report of the American Psychological Association Commission on Violence and Youth. Washington, DC: Author.

- Andrews, A. B., (1992), *Victimization and Survivor Services: A Guide to Victim Assistance*. New York, NY: Springer Publishing Company.
- ASAGEM, (2008a), *Aile Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi ve Kalite Standartları Geliştirilmesi*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼đ¼.
- ASAGEM, (2008b), *4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼đ¼.
- Barnett, Steven, (2008), *On the Road to Self-Destruction*, The British Journalism.
- Budd, T.; (1999), *Burglary of Domestic Dwellings: Findings from The British Crime Survey*, London: Home Office.
- Budd, T.; Sharp, C; and Mayhew, P. (2005), *Offending in England and Wales: First Results from the 2003 Crime and Justice Survey*, London: Home Office.
- Danis, F., (2006a), *New Directions from the Field: Victims' Rights and Services for the 21st Century*, Washington DC: U.S. Department of Justice.
- Danis, F., (2006b), *Introductory Workshop on Crime Victims' Rights and Services Trainer's Manual*, Austin: University of Texas
- Davis, R. C.; A. J. Lurigio and W. G. Skogan, (Eds.), (1997), *Victims of Crime*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Deveci, H.; Karadag, R. ve Yılmaz, F. (2008), "İlköğretim Öğrencilerinin şiddet Algıları", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar-2008, C.7 S.24 (351-368).
- European Forum for Victim Services, (2008), *The Social Rights of Victims of Crime*, www.euvictimservices.org/EFVSDocs/social_rights.pdf.
- Gözler, K., (2008), *Türk Anayasa Hukukuna Giriş*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Gruber, A., (2007), "The Feminist War on Crime", *Iowa Law Review*, Vol. 92, Paper. 741, Florida International University Legal Studies Research Paper No. 07-04.

- Hamilton, J. A., (1989), "Emotional Consequences of Victimization and Discrimination in 'Special Populations' of Women", *Women's Disorders*, 12 (1): ss.35-51.
- Jackson, J., ve Sunshine, J., (2007), "Public Confidence in Policing", *The British Journal of Criminology*, Vol 47, Issue 2, pp. 214-233,
- Kepekçi, K. Y. ve Çinkır, S., (2003), "Öğrenciler Arası Zorbalık: Kuram ve Uygulamada Eğitim", *Yönetimi Dergisi*, 34, ss.236-253.
- Kilpatrick, D. G.; B. E. Saunders; L. J. Veronen; C. L. Best, and J. M. Von., (1987), "Criminal Victimization: Lifetime Prevalence, Reporting to Police, and Psychological Impact", *Crime and Delinquency*, Vol. 33, No. 4, pp.479-489.
- Kinchin, D., (2005), *Post Traumatic Stress Disorder: The Invisible Injury*, Oxford: Success Unlimited
- Mağden, P., (2004), Güçlülerin sonu gelmez 'hak'ları, *Radikal*, 21/04/2004.
- Maguire, M., (1980), "The Impact of Burglary upon Victims", *British Journal of Criminology*, Vol: 20, no 3, pp.261-275.
- Mawby, R. I. and Walklate, S., (1997), "The Impact of Burglary: A Tale of two Cities", *International Review of Victimology*, Vol 4, pp.267-295.
- MORI, (2005), *Youth Survey 2004*, London: Youth Justice Board for England and Wales.
- Neiderbach, S., (1986), *Invisible Wounds: Crime Victims Speak*, London: Haworth Press.
- Office for Criminal Justice Reform, (2006), *A Guide for Victims The Code of Practice for Victims of Crime*, London: Home Office.
- Office for Victims of Crime, (1998), *New Directions from the Field: Victims' Rights and Services for the 21st Century*. Washington, DC: U.S. Department of Justice.
- Öden, M., (2003), *Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi*, Ankara: Yetkin Yayınevi.

- Özönder, C., Sağlam, S. ve Aksoy, E. (2005) *İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz*, Ankara: Türk Eğitim Sen.
- Pearlman, L.A., & Saakvitne, K. W., (1995), *Trauma and the therapist: Countertransference and vicarious traumatization in psychotherapy with incest survivors*, New York: W.W. Norton.
- Resick, P. A., (1993), “The Psychological Impact of Rape”, *Journal of Interpersonal Violence*, June 1993.
- Sullivan, D. and Tifft, L., (Eds.), (2006), *Handbook of Restorative Justice: A Global Perspective*, London: Routledge.
- Victim Support, (2002), *New Rights for Victims of Crime in Europe: Council Framework Decision on the standing of victims in criminal proceedings, European Union Council of Ministers 2001/220/JHA*, London: Victim Support National Office.
- Victim Support Europe, (2008), *EU for Victims of Crime 2009: Manifesto for Europe*, Utrecht, The Netherlands: Victim Support Europe.
- Victim Support, (2006a), *One Crime, Five Voices – Annual Review 2005*, London: Victim Support National Office.
- Victim Support, (2006b), *Victim Support Annual Report and Accounts 2005*, London: Victim Support National Office.
- Victim Support, (2008a), *Coping with Crime: Are You OK*, victimsupport.org.uk/vs_england_wales/coping_with_crime/effects_of_crime/areyouok_leaflet.pdf
- Victim Support, (2008b), *Effects of Crime: How Crime Can Affect You*, www.victimsupport.org.uk/vs_england_wales/coping_with_crime/effects_of_crime/index.php
- Victim Support, (2008c), http://www.are-youok.org.uk/did_you_know.-html
- Victim Support, (2008d), *Are You OK!*, http://www.are-you-ok.org.uk/about_us.html
- Victim Support, (2008e) www.victimsupport.org.uk/vs_england_wales/contact_us/index.php

- Victim Support, (2008f), www.victimsup-port.org.uk/vs_england_wales/services/witness_services.php
- Victims Services, (2008a), The Victims Assistance Scheme (VAS), www.lawlink.nsw.gov.au/lawlink/victimsservices/ll_vs.nsf/pages/VS_victimsassistancescheme
- Victims Services, (2008b), www.lawlink.nsw.gov.au/lawlink/victimsservices/ll_vs.nsf/pages/VS_formscomp counsellforms
- Wilson, J. P., (1989), *Trauma, Transformation and Healing*, New York: Brunner/Mazel.
- Young, M. A., (1993), *Victim Assistance: Frontiers and Fundamentals*, Washington, DC: National Organization of Victim Assistance.